

En förutsättning för att jobba normutmanade är att bli medveten om de privilegier vi själva har i samhället. När vi passar in på olika normer eller tillhör vissa grupper får vi automatiskt fördelar. Det handlar om allt från att anses normal, bli bekräftad och tagen på allvar till att få tillgång till resurser, platser och att känna sig trygg. När vi å andra sidan inte passar in på vissa normer eller tillhör vissa grupper uppstår det friktion och vi får vi kämpa i uppförsbacke. Friktionen märks genom att vi kan känna oss utanför eller annorlunda, att vi kan bli uttittade, osynliggjorda eller ifrågasatta. Friktion kan också handla om att utsättas för diskriminering, hån, trakasserier och fysiskt våld eller ojämlig tillgång till resurser i samhället. De flesta har erfarenheter av både fördelar och friktion, vilket kommer att bli tydligt under den här övningen. Den här övningen går att göra i grupp eller enskilt.

Mål: Att granska de fördelar vi har i samhället beroende på vilka normer vi passar in på eller vilka grupper vi tillhör. Att kunna förhålla sig aktivt till sina privilegier i det pedagogiska arbetet.

FÖRDELAR	FRIKTION
Anses normal	Anses konstig eller avvikande – känna sig utanför eller annorlunda
Inte behöva förklara sig	Behöva förklara sig, försvara sig eller komma ut
Bli tagen på allvar, bli bekräftad	Inte bli tagen på allvar, bli ifrågasatt eller osynliggjord
Trygghet	Bli utsatt för diskriminering, hån, hatbrott, trakasserier, våld eller rädsla för att utsättas
Tillgång till resurser, platser och aktiviteter	Begränsad tillgång till resurser, platser och aktiviteter
Att få status	Att bli stigmatiserad

Instruktion:

1. Rita upp tabellen ovan på en tavla eller blädderblock.
2. Förklara fördelar och friktion för deltagarna utifrån texten och tabellen ovan.
3. Dela ut kopior av tabellen nedan till grupperna.

4. Du som håller i övningen kan börja med ett smakprov av ditt eget resultat (gör din egen granskning i förväg) för att illustrera hur granskningen kan gå till eller använda följande exempel:

”Jag är man och oroar mig inte för att bli utsatt för sexuella trakasserier eller våldtäkt. På en tidigare arbetsplats märkte jag att jag hade högre lön än några av mina kvinnliga kollegor som hade samma arbetsuppgifter och utbildning som jag. Jag kryssar därför i sällan Jag är heterosexuell och har aldrig behövt förklara min sexualitet för någon. Varje dag så ser jag nästan bara heterosexuella par i reklam, film och media. Jag har aldrig hört någon dra ett nedsättande skämt om heterosar. Jag kryssar därför i sällan Jag ser inte ”svensk” ut och har vid några tillfällen utsatts för kränkningar i kollektivtrafiken och på barer. Jag är trött på att svara på frågan om var jag kommer ifrån. Jag kryssar därför i ibland.”

5. Be deltagarna under några minuter fundera på huruvida de stött på friktion i relation till de olika kategorierna och kryssa i ofta, ibland eller sällan.

6. Låt deltagarna om de vill ge exempel på friktion eller fördelar de stött på för varje kategori.

Erfarenhet av friktion	Ofta	Ibland	Sällan
Kön			
Sexualitet			
Hudfärg			
Klass			
Bostadsort/ -område			
Familj			
Funktionsförmåga			

Byt ut eller lägg till kategorier i tabellen, några förslag är: kroppsstorlek, ålder, språk, jobb, könsuttryck och relationsstatus.

Fortsätt diskutera

- Har ni upptäckt några nya fördelar ni inte tänkt på att ni hade?
- Hur skiljer sig era fördelar från era elevers?
- På vilka sätt kan insikt om era fördelar hjälpa er som pedagoger att skapa förutsättningar för att alla elever ska bli likvärdigt bekräftade.
- Hur kan insikt om era fördelar bidra till ett förändringsarbete för en jämlik skola och ett jämlikt samhälle?

Genom att bli medveten om de fördelar du har kan du ta ansvar och förhålla dig aktivt till dem i din undervisning. Alla saknar egen livserfarenhet gällande någon typ av friktion. Friktion du inte har någon erfarenhet av kan vara något vissa av dina elever upplever

dagligen. Insikten kan bidra till ett förändringsarbete där din undervisning och din skola motverkar friktion och främjar allas lika rättigheter.

Titta på övningen Osynliga fördelar när du granskar dina fördelar.

Att tänka på:

- Ibland kan fokus i diskussionerna skifta till att handla om på vilka sätt normavvikares situation har förbättrats eller vilka svårigheter personer som passar in på normer kan uppleva. Det här är viktiga ämnen, men försök att behålla fokus på vilka fördelar personer som passar in på normer och tillhör vissa grupper har.
- Det är viktigt att det är frivilligt att dela med sig i denna övning så att ingen känner sig tvingad att berätta om erfarenheter eller avslöja något de i detta sammanhang vill hålla för sig själv.

Inspiration till övningen är hämtad från artikeln *Tricky Business* av Louise Andersson i *Normkritisk pedagogik*, Frida Darj och Janne Bromseth (red).